

**UNIVERSITATEA „OVIDIUS” DIN CONSTANȚA
ȘCOALA DOCTORALĂ DE ȘTIINȚE UMANISTE
DOMENIUL: FILOLOGIE**

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT
cu titlul
Poetica descompunerii în teatrul lui Matei Vișniec

Coordonator științific:
Prof. univ. dr. Paul Dugneanu

Student doctorand:
Zelca (Doga) Mirela-Mihaela

CONSTANȚA
2015

Cuprins

Argument

CAPITOLUL I. Conturarea elementelor de absurd filosofic

- I.1. Søren Kierkegaard și paradoxul absurd al credinței
- I.2. Jean Paul Sartre și angoasa
- I.3. Albert Camus și tandra indiferență a lumii

CAPITOLUL II. Tradiția literară și teatrală a absurdului

- II.1. De la „teatrul pur” la satira absurdă
- II.2. Nonsensul verbal ca instrument de constituire a umorului absurd
- II.3. Onirismul – constantă tematică și structurală în literatura absurdului
- II.4. Grotescul, ironia, iraționalul
- II.5. Recuzita teatrului absurdului

CAPITOLUL III. Matei Vișniec și domeniul controversat al absurdului

- III.1. Între Beckett și Cehov – așteptarea și sentimentul absurdului
- III.2. Posibile rădăcini românești: Caragiale, Urmuz și Ionesco
- III.3. Omagiul nimicului – meditație pe marginea fenomenului Dada

CAPITOLUL IV. Poetica descompunerii teatrului la Matei Vișniec

CAPITOLUL V. De la *rinocerizare* la *șobolonizare*: radicalizarea poeziei
descompunerii

CAPITOLUL VI. „Hotel Europa complet” – sondajul abisal și conștiința
fragilității umane

CAPITOLUL VII. Experiențe traumatice în dramaturgia lui Vișniec.
Studiu de caz. *Femeia ca un câmp de luptă sau Despre sexul femeii –
câmp de luptă în războiul din Bosnia*

CAPITOLUL VIII. Tirania lumii mecanice în dramaturgia lui Matei
Vișniec

Concluzii

Bibliografie

Rezumat

Cuvinte-cheie: Vișniec, teatru, dramaturgie, descompunere, poetica, Cabaretul Dada, Omul din care a fost extras răul, absurd, alienare, criză, involuție, regres

Lucrarea de față își propune un itinerariu în opera dramaturgică a lui Matei Vișniec, un „Don Quijote” al teatrului, cum îl numește Alex Ștefănescu, pentru a evidenția poetica descompunerii, mecanismele prin care se produce și ipostazele în care apare la nivelul textului.

Nu dorim să demonstrăm ceea ce este evident, exegeza a consacrat, deși destul de timid, termenul de *poetica descompunerii*, mai ales pentru seria de piese scurte din *Omul-pubelă*. În schimb, am observat că această *descompunere*, rafinat ascunsă sub vălul metaforei, este, sub o formă sau alta, prezentă și în alte piese, de exemplu *Omul din care a fost extras răul*, ultima creație dăruită publicului de „mașinăria” Vișniec. În acest sens, lucrarea noastră a beneficiat de texte care nu a fost încă „măcinate” de penelul exegezei, un avantaj dar și un risc pe care ni l-am asumat. Am considerat că un factor suficient de important care „produce” *descompunerea* este absurdul, sentimentul absurdului care umbrește lumea contemporană, văzut sub toate formele sale. Asta nu înseamnă că Vișniec este un dramaturg al absurdului, ci un continuator diferit, inconfundabil, al liniei Beckett-Ionesco-Adamov. Într-un cadru general mai larg, am constatat că genul dramatic este adeseori marginalizat și tratat insuficient, statutul de spectacol (mai ales în ceea ce privește creația autorului Vișniec) prevalează în detrimentul celui de text literar. Incursiunea teoretică și analitică este justificată de faptul că Matei Vișniec este un dramaturg aflat în plin proces de expansiune literară, ceea ce impune criticii un anumit ritm de deciptare, cele câteva monografii existente sunt deja depășite de geniul prolific al dramaturgului.

Fenomenul de criză care marchează acest început de secol afectează existența umană în sine și modul ei de a se raporta la Univers, devenind un fel de „replay” al existențialismului de la începutul secolului trecut, căutarea identității continuă, mecanismele logice existențiale sunt în continuare disfuncționale. În acest context al

crizei individului modern, ne-am început demersul cu punctarea reperelor existențialismului și a conceptului de absurd, ca factor care produce destrutturarea, descompunerea, alienarea.

Capitolul I, *Conturarea elementelor de absurd filosofic*, expune într-o succintă radiografie principalele concepții filosofice care ating tangențial sau definesc în mod concret noțiunea de absurd. Existențialiștii au abordat probleme fundamentale ale existenței umane: suferința, singurătatea, groaza, vinovăția, golul spiritual, limitele rațiunii, impasul tragic al condiției umane, punctul lor de plecare fiind ființa umană și modul în care ea se construiește. Desprinderea semnificațiilor absurdului în plan logic și filosofic contribuie la cunoașterea absurdului din planul estetic. Cei trei filosofi abordați în acest capitol sunt Søren Kierkegaard, Jean Paul Sartre și Albert Camus.

Pentru Kierkegaard, absurdul înseamnă renunțarea la rațiune și puterea de acțiune împotriva logicii. Forma în care apare absurdul pentru gânditorul danez este *paradoxul* și cel mai bun exemplu de paradox este mitul lui Avraam care, atunci când se pregătește să-și sacrifice fiul, acționează în virtutea absurdului, sfidând logica și etica. Paradoxul absurdului este un „salt în credință”, adică trecerea de la cunoașterea obiectivă la credința religioasă la acceptarea subiectivă a unor teze care nu pot fi justificate prin rațiune. Pentru Sartre, am apelat la următoarele lucrări filosofice: *Existențialismul este un umanism*, *Ființa și neantul*, eseul critic *Ce este literatura?* dar și la romanul filosofic *Greața*, ca invitație la re-descoperirea lucrurilor prin reflecție și analiză, precum și la piesele *Muștele* și *Cu ușile închise*. Albert Camus este mereu actual prin *Mitul lui Sisif*, protestul său filosofic împotriva absurdului constituind punctul de plecare pentru orice discuție care vizează situația omului în univers. Reflecțiile filosofice din *Mitul lui Sisif* își găsesc ecou în opera literară *Străinul* care „descrie nuditatea omului în fața absurdului”, după cum afirma Camus în *Carnete*. Evenimentul limită și apelul la starea de veghe împotriva răului sunt evidențiate în romanul *Ciuma*. Anxietatea, greața, sentimentul de „vină” (care-l domină pe Kierkegaard), alienarea și, în mod special, absurdul sunt și astăzi termenii în care discutăm despre propria noastră existență.

În capitolul II am punctat principalele intervenții critice asupra fenomenului de absurd literar. Pentru literatura română, cel mai important reper critic rămâne studiul lui Nicolae Balotă, *Lupta cu absurdul*, peste care am suprapus un alt mare nume, Martin Esslin cu lucrarea de referință, *Teatrul absurdului*. Acestora le-am alăturat

recenta perspectivă (2006) oferită de profesorul Neil Cornwell, *The Absurd in Literature*. Am constatat că nu există diferențe substanțiale între cei trei critici, punctele lor de vedere fiind convergente în stabilirea rădăcinilor literare ale absurdului. Subcapitolele capitolului II sintetizează principalele filoane ale absurdului literar, care pot fi regăsite cu ușurință în dramaturgia autorului Vișniec. Nonsensul verbal, onirismul, grotescul, ironia, iraționalul și elemente din recuzita teatrului absurdului se îmbină armonios și sub forme inovatoare în laboratorul în care se făuresc piesele lui Vișniec.

Capitolul III, prin analiza unor texte din vastul repertoriu dramaturgic vișniecian, stabilește locul unic pe care Vișniec îl ocupă în dramaturgia contemporană. Diversitatea opiniilor și pendularea criticii în a da un nume concret semnului sub care scrie Matei Vișniec pun serioase probleme de încadrare a dramaturgiei sale. Cu toate acestea, termenul de absurd rămâne oarecum constant, fiind cel mai adesea invocat. Din această perspectivă, este imposibilă o detașare a dramaturgiei acestuia de literatura sau teatrul absurdului.

Pornind de la mărturiile autorului în legătură cu influențele literare care i-au modelat conștiința creatoare, am trasat, prin analiză de text, „navetele” intertextuale pe care Vișniec le face între trecut și prezent. Între Beckett și Cehov, între „așteptarea beckettiană” și atmosfera apăsătoare cehoviană, între criza ionesciană a limbajului și mecanicitatea lui Urmuz, trecut prin școala lui Caragiale, Matei Vișniec își stabilește propriul *pattern*, propria marcă. Piese-omagiu sunt invariabile în creația autorului, ultima în această serie fiind *Cabaretul Dada*, căreia i-am dedicat un subcapitol special. În *Cabaretul Dada* regăsim în nuce istoria și estetica unei mișcări contestate, transpuse artistic printr-un efort de creație, într-o piesă de teatru cu final deschis în care se sugerează că, deși războiul s-a încheiat și literatura s-a întors la sens, mai mult sau mai puțin, existența noastră continuă sub semnul absurdității.

Pornind de la ideea că actul scrierii pentru Matei Vișniec se definește și ca protest, o eliberare a disperării interioare, o denunțare a unor limite aproape ireversibile în care este împins, cu sau fără voia lui, omul, am analizat suita de texte din care este compus hipertextul „Teatru-descompus”. Astfel, capitolul IV dezvăluie cu acuratețe itinerariul condiției umane. Din perspectiva noastră, acest itinerariu este o „istorie” a involuției care începe cu *Omul din cerc*, trece prin *Omul-pubelă* și se oprește când se găsește uimitoarea soluție de a stârpi răul, conviețuirea cu șobolanii.

De la prima piesă, *Omul din cerc* și până la *Călătorul*, piesa care încheie ciclul descompunerii în ediția 2011, asistăm la reprezentarea ipostazelor umane surprinse în procesul lor de reducere, de inhibare, de rostogolire în abis, neant, de anulare a identității până la confundarea cu nimicul, cu derizoriul.

Incapacitatea lui „sunt” de a se situa într-un raport sincer cu „suntem”, lipsa autenticității în raporturile interumane construiesc bariere invizibile dar acut resimțite de către împovărată ființă umană care acceptă resemnată și neputincioasă izolarea și însingurarea. Drumul în descompunere începe întotdeauna în și prin singurătate. *Teatru descompus sau Omul-pubelă* are în centru *omul* și este faza premergătoare profunde dezumanizări a *umanității* vizată în următoarea piesă, *Omul din care a fost extras răul*. Multe din modulele *Teatrului descompus* prefigurează subtil reluarea în forță a unui absurd tematic care părea la un moment dat abandonat.

Aneantizat, alterat în substratul cel mai intim al ființei sale, resorturile logice se șubrează iar posibilele soluții radicale propuse prin spălarea de creiere nu au niciun efect sau... dimpotrivă. Tocmai spălarea creierului, care „reprezintă libertatea ideală, forța de a trăi plenar extazul individual și social, fericirea supremă”, este marea decapitare a omului de conștiința și de valorile morale, care fac posibilă și chiar acceptabilă șobolonizarea.

Radicalizarea poeticii descompunerii este tratată în capitolul V în care am amintit de un alt proces illogic de dezumanizare, cel pe care l-a impus Ionesco prin piesa *Rinocerii*. Dacă Ionesco încearcă să revalorizeze existența umană chiar prin confruntarea omului cu absurdul existenței sale, căci Bérenger (alter-ego-ul lui Ionesco) rămâne singurul ne-rinocerizat, Vișniec, radical și profetic, ne demonstrează că imaginea absurdului continuă într-o formă galopantă, devastatoare și mult mai tragică: impunătorul rinocer devine dezgustătorul șobolan, în *Omul din care a fost extras răul*.

Piesă de factură recentă, ieșită de sub tipar în 2014, analiza și descifrarea simbolurilor și stratului metafizic s-au dovedit a fi o provocare dar și un risc pe care ni l-am asumat. Aflat în cele două ipostaze, de jurnalist și dramaturg, Matei Vișniec își denunță flagelul mileniului III: inversarea valorilor prin marea putere de manipulare a jurnalelor de știri sau a talk-show-urilor în care oamenii sunt spălați pe creier de către televizor și își pierd identitatea culturală în contextual globalizării. Obsedanta metaforă a șobolanului care vine să-i ofere omului ajutorul este un subiect tratat și în alte piese, *La mémoire des serpillères* (*Memoria cârpelor*), romanul *Dezordinea*

preventivă și în *Le roi, le rat et le fou du roi* (Regele, șobolanul și bufonul regelui). În *Teatru descompus* „personajul” principal era ființa surprinsă în procesul său de „descompunere”, însă în *Omul din care...*, perspectiva se schimbă, se verticalizează, se situează deasupra individului pentru a capta în lentila sa procesul de descompunere a ... umanității. De la *theatrum mundi* se ajunge la *circus mundi* prin „fabulă filosofică” și „ficțiune jurnalistică”, procesul de *regres* al umanității se realizează cu mijloace *progresiste* de data aceasta, moderne, reale, cu efect și impact imediat. Imaginea răului sub toate aspectele sale este singura imagine „validă” a umanității și singura care merită să fie exploatată, trecerea de la „*logocentrism* la *iconocentrism*” (în termenii lui David Lyon) este o etapă dominantă a culturii postmoderne pe care Vișniec o exploatează din plin. Descompunerea umană este recompusă metaforic sub imaginea „feței” de șobolan. Subtil și abil, arma metaforei denunță sensul în care se îndreaptă lumea privită sub lupa lui Vișniec. Sensul vertical „în sus” sau, măcar orizontal, sunt excluse, singurul posibil este vertical „în jos” prin coborâre, regres, involuție.

Capitolele VI și VII, deși abordează elemente care au mai fost supuse ochiului critic al exegezei, sunt tratate diferit deoarece am apelat la concepte care țin de domeniul psihologiei.

Capitolul VI se constituie ca o analiză a traumei. „Trauma existențială”. „trauma de pierdere” sunt concepte cu care jonglează psihotraumatologia, concepte pe care le-am identificat la nivelul structurii personajelor și al situației dramatice. Trauma produce o ruptură psihică, amenință integritatea și coerența *eului* iar personajele din *Hotel Europa complet* trec prin această trauma existențială produsă de războiul din fosta Iugoslavie. Se dezvoltă anumite conflicte emoționale pe care personajele încearcă să le rezolve. Ne-am referit și la tulburarea de stres posttraumatic (TSPT), de exemplu, personajul MAMA, prezintă un grad mai mare al acestei tulburări decât TATĂL. Acestea sunt identificate la nivelul textului, fie de FIUL mort rătăcitor în lumea viilor, fie apar în didascalii sau se numără printre remarcile VECINULUI CEL NOU. Următoarele citate din piesă conturează simptomele posttraumatice ale personajului MAMA: „nici măcar nu plânge”, „ai zice că i s-a împietrit inima” „ceva o ține, nu-i vine plânsul, e *blocată*”, adună cioburile unei farfurii și le pune în mod repetat pe masă, se învâрте singură în cerc prin încăpere, așezată la masă, rămâne nemișcată, cu privirile în gol, „uneori, rămânem așa, timp de ore și ore, toți trei, tăcuți și nemișcați” „maica-mea nici nu mănâncă și nici nu bea”. Și

VECINUL CEL NOU remarcă schimbările fizice, rezultat al unui zbugium mental: „mi s-a părut că era foarte slăbită, ai zice că se diminuează, se topește pe zi ce trece de durere”, „dacă o mai ține tot așa, se va înăbuși”, „după părerea mea, soția dumneavoastră e la capătul puterilor, n-o să mai reziste mult dacă nu va avea un mormânt pentru băiat.”

Trauma, mai ales când aduce cu sine moartea, produce o dezorganizare profundă în colectivitate, și din acest punct de vedere putem afirma că toate personajele care „trăiesc” în spațiul acestui text dramatic, sunt victime, studii de caz, țesătura legăturilor este fracturată și destrămată, absurdul realității depășește cu mult absurdul ficțiunii. În opoziție, toți cei de sub pământ, cândva inamici, au devenit acum prieteni și eroi căci moartea șterge rivalitățile și buna conviețuire poate exista doar în neființă.

Capitolul VII continuă investigația din perspectivă psihologică a descompunerii *eului* mental, psihic. Cele două personaje, Dorra și Kate, devin, din perspectiva noastră, adevărați subiecți psihanalizabili care pot fi interpretați conform grilei freudiene, pe care o invocă Vișniec însuși. Concepte cheie freudiene, precum nevroză, defulare, frustrare, agresivitate sunt succint definite și apoi reperate la nivelul strategiilor dramatice: monolog dramatic, transcrieri din jurnal, scrisori. KATE și DORRA refac, dincolo de text, un proces terapeutic de vindecare a traumei violului. În concepția lui Freud, nevroza ia naștere în urma conflictului dintre Eu și Sine, și din acest unghi, Dorra se încadrează perfect în tabloul manifestărilor clinice ale nevroticului. Am dovedit astfel că scrierea lui Matei Vișniec poate fi interpretată și prin apelul la psihologie, un sondaj abisal al defragmentării psihice la care poate fi supus omul.

Întâlnirea cu monstruozitatea istoriei, pierderile și traumele prin care trece ființa umană în scurtul ei vis pe pământ, conduc la alterare și dezintegrare psihică. Cele două piese analizate în aceste capitole (VI și VII) reprezintă o altă modalitate de descompunere, de data aceasta la nivelul mecanismelor psihologice ale individului ale vieții lui psihice.

În capitolul VIII, ne-am propus să evidențiem un aspect al universului vișniecian mai puțin abordat de critică, lumea mecanică. Am urmărit ideea de mecanism, mașinărie, dispozitiv, tot ceea ce supune legilor fizicii, produse tehnice comune sau posibil realizabile, automatisme, pe care le-am încorporat în denumirea de „lume mecanică”. La o analiză superficială, acestea nu par a fi decât auxiliare,

instrumente minore utile în construcția piesei lui Vișniec, poet al artei dramatice pentru care „puterea artei cuvântului se află în centrul preocupărilor sale”, cum afirma Didier Plassard. Putem afirma că în teatrul lui Vișniec se stabilesc două tipuri de relații: uman-animal (câini, cai, păianjeni, melci, șobolani, flururi care devorează, animale hibride) și uman-mecanic (marionete, ordinatoare, automate de băuturi, păpuși gonflabile, mașini de adunat cadavre, televizoare). Forțarea limitelor umanului și așa alienat, duce la transformarea acestuia în mecanism, ca ultimă soluție de supraviețuire sau ca formă de protest la absurdul contemporan. Procesul acut de dezintegrare lasă în urma sa ființa care este incapabilă de a fi om, prin urmare, criza individului influențează semnificativul său în planul textului, personajul. Transgresarea limitei umanului nu se realizează numai prin coborârea în subuman ci și în adoptarea unei măști mecanice, personajele devin adevărate mecanisme care nu mai pot fi oprite din funcționarea lor. În această categorie se înscriu BĂRBATUL CU VIOLONCELUL, DOAMNA CU VOAL, DOAMNA CU VIOLONCELUL (*Și cu violoncelul ce facem?*), perechile FEMEIA 1- BĂRBATUL 1, FEMEIA 2 - BĂRBATUL 2 din *Omul care vorbește singur* dar și alte personaje.

Am operat astfel o distincție între *personaje cu mască mecanică* și *mecanisme cu mască umană*, acestea din urmă recuperând latura umană pierdută în era alienării de sine. Pentru a doua serie, remarcăm păpuși gonflabile care cer apă, (*Nota de plată mecanică*), calculatoare care se blochează din cauza unei poezii (*Așteptați să se mai potolească această caniculă*), automatul cu băuturi care vorbește și oftează omeneste (*Paparrazi sau Cronica unui răsărit de soare avortat*), mașinăria ucigașă din spatele ușii (*Ușa*), monitoare și televizoare care sunt dotate cu mâini (*Om din care a fost extras răul*).

Prezența mecanismelor în piesele lui Vișniec este exasperantă, sinuoasă, misterioasă, uneori cu accente lirice, ea nu ucide, dar cu siguranță amendează umanul în cele mai intime sfere ale sale. Ascunse sub marca personajului, mecanisme, mașinăriile devin o metaforă a de structurării, a demontării structurii care conferă umanului specificitate, reducându-l la o simplă formulă. Pe de altă parte, mecanisme se antropomorfizează subtil, dobândind sensibilitate, lansând interogații filosofice, își depășesc condiția și devin veritabile substitute umane.

Concluziile care s-au desprins după încheierea demersului teoretic și aplicativ subliniază faptul că, într-o bună măsură, opera lui Matei Vișniec este o oglindă a fidelă a dezumanizării prin descompunere. Într-o lume care și-a pierdut reperele și în care domnește illogicul, în care abuzul și nonsensul sunt principii dominante, ființa umană suferă mutații serioase. Cuvântul autorului construiește imagini apocaliptice și viziuni terifiante care denunță criza identității umane. Nici cuvântul nu este scutit de descompunere și disoluție, câteva tablouri din *Omul din care a fost extras răul* sunt adevărate cimitire lingvistice în care sunt îngropate cuvinte și silabe. Transpunerea acestei crize în text, prin mijloacele specifice genului dramatic, ține de capacitatea creatoare și inovatoare, de formula meșteșugită, cristalizată în cei peste 30 de ani ca dramaturg.

Vișniec își construiește viziunea pe un imaginar elaborat care devine o lentilă de cunoașterii a realității, lumea virtuală intră în concurență cu lumea reală. Personajele sunt fie invadate de o frică, li se refuză cuvântul, trăind în tăcere sau șoaptă se atrofiază ajungând la stadiul de larvă sau *ladă de gunoi*, fie glisează spre o transgresare a regnului, consfințită de altfel prin pactul cu șobolanul. Oricare ar fi ipostaza surprinsă în ființa umană (în cerc, ladă de gunoi, devorat sau autodevorant, scufundat în onirism alături de animale, curățat de creierul său, prizonier al spațiului, aspirat în răni-oglină, alergător haotic) aceasta nu reflectă decât un singur sens: involuție și degradare.

Privită sub acest aspect, putem afirma că dramaturgia lui Matei Vișniec este o dramaturgie a involuției umane care se clădește însă pe o formulă inovatoare, pe structuri dramatice noi. Progresiv, pe măsură ce umanitatea renunță la valori și copiază modele absurde, înghite fără discernământ aberații propagate de mass-media, dramaturgia lui Vișniec devine un protest metaforic acut, un semnal de alarmă pentru cei ce deslușesc în piesele sale etajul metafizic.

I. Bibliografia operei

a. volume

Angajare de clovn, Editura Unitext, București, 1993.

Attention aux vieilles dames rongées par la solitude/Atenție la bătrânele doamne roase de singurătate(t.a.), Carnières, Editions Lansman, Belgia, 2004.

Cafeneaua Pas-Parol, Editura Cartea Românească, București, 2008.

Caii la fereastră. Ultimul Godot, Editura Aula, Brasov, 2001.

Cuvântul progres rostit de mama sună teribil de fals. The word progress on my mother's lips doesn't ring true(ediție bilingvă), Editura Muzeului Literaturii Române, București, 2007.

Dezordinea preventivă, Editura Cartea Românească, București, 2011.

Domnul K eliberat, Editura Cartea Românească, București, 2010.

Frumoasa călătorie a urșilor panda povestită de un saxofonist care avea o iubită la Frankfurt. Femeia-Țintă și cei 10 amanți, Editura Paralela 45, Pitești, 2009.

Groapa din tavan, Editura Cartea Românească, București, 2007.

Imaginează-ți că ești Dumnezeu, Editura Paralela 45, Pitești, 2008.

Înțeleptul la ora de ceai, Editura Cartea Românească, București, 1984.

Istoria comunismului povestită pentru bolnavii mintal, Editura Paralela 45, Pitești, 2007.

Le roi, le rat et le fou du roi/Regele, șobolanul și nebunul regelui(t.a), Carnières (Belgia), Editions Lansman, 2002.

Mansardă la Paris cu vedere spre moarte, postfață de Mirela Nedelcu-Patureau, Editura Paralela 45, Pitești, 2006.

Mașinăria Cehov. Nina sau Despre fragilitatea pescărușilor împăiați, Editura Humanitas, București, 2008.

Negustorul de timp și Frumoasa călătorie a urșilor Panda povestită de un saxofonist care avea o iubită la Frankfurt, Editura Eminescu și Asociația Uniunii Scriitorilor, București, 1998.

Occident Express și Despre senzația de elasticitate când pășim peste cadavre, Editura Paralela 45, Pitești, 2009.

Omul cu o singură aripă, Editura Paralela 45, Pitești, 2006.

Omul din care a fost extras răul, București, Editura Cartea Românească, 2014.

Omul din cerc (antologie de teatru scurt 1977-2010), Editura Paralela 45, Pitești, 2011.

Omul-pubelă. Femeia ca un câmp de luptă, Editura Cartea Românească, București, 2006.

Orașul cu un singur locuitor (antologie), Editura Paralela 45, Pitești, 2004.

Păianjenul în rană, Editura Cartea Românească, București, 2007.

Poeme ulterioare (1987-1999), Editura Cartea Românească, București, 2000.

Sindromul de panică în orașul luminilor, Editura Cartea Românească, București, 2009.

Teatru descompus sau Omul-ladă-de-gunoi. Femeia ca un câmp de luptă sau Despre sexul femeii – câmp de luptă în războiul din Bosnia, Editura Cartea Românească, București, 1998.

Văzătorule, nu fi un melc, Editura Expansion-Armonia, București, 1996.

Matei Vișniec – extras din *Caietul program* al piesei *Ultimul Godot*, montată de Compania „PLI URGENT” (Lyon), spectacol de stradă prezentat la Festivalul de Teatru de la Avignon.

b. articole semnate de autor

Matei Vișniec, „Spectator la ceea ce mi se întâmplă când scriu”, articol în „Z.F. Ziarul de duminică”, 2.08.2010, disponibil pe <http://www.zf.ro/ziarul-de-duminica/matei-visniec-spectator-la- ceea-ce-mi-se-intimpla-cind-scriu-galerie-foto-7085292>, accesat pe 1.03.2105.

Vișniec, Matei. *Publicul este cel violat de mizeriile lumii*, interviu acordat ziarului „Evenimentul Zilei”, disponibil pe <http://www.evz.ro/matei-visniec-publicul-este-cel-violat-de-mizeriile-lumii-897089.html>, accesat pe 23 decembrie 2014

c. interviuri cu Matei Vișniec

Anițoaei, Mălina, interviu cu Matei Vișniec: „În Occident, dacă megalomania câștigă în capul tău câtuși de puțin ești pierdut. Publicul te uită de nu te vezi”, în *Crai Nou*, an X, 27 august 1999.

Barca, Diana Evantia, interviu cu Matei Vișniec: „Publicul este cel violat de mizeriile lumii”, disponibil pe <http://www.evz.ro/detalii/stiri/matei-visniec-publicul-este-cel-violat-de-mizeriile-lumii-897089.html>, accesat pe 10.12.2014.

Boicea, Dan, interviu cu Matei Vișniec : „Nu-mi fac publicitate” în *Adevărul*, aprilie 2005.

Georgescu, Emil, interviu cu Matei Vișniec, „Acolo unde îmi sunt rădăcinile, în România, am învățat să merg, în Franța am început să zbor”, în „Jurnalul de Prahova”, 1.04.2007.

Istodor, Eugen, interviu cu Matei Vișniec : „Românii vor să se spele pe creier”, disponibil pe <http://www.9am.ro/stiri-revista-presei/2006-07-05/matei-visniec-romanii-vor-sa-se-spele-pe-creier.html#ixzz3j6t4etNH>, accesat pe 22.03.2015.

Pavel, Lucia, interviu cu Matei Vișniec: „Și eșecurile sunt fructul eforturilor noastre”, în *România literară*, nr.15, 2010, disponibil pe http://www.romlit.ro/matei_visniec_-_si_esecurile_sunt_fructul_eforturilor_noastre, accesat pe 21.03.2015.

Șimonca, Ovidiu, interviu cu Matei Vișniec: *O nouă generație de regizori descoperă piesele mele*, disponibil pe http://www.observatorcultural.ro/O-noua-generatie-de-regizori-descopera-piesele-mele.-Interviu-cu-Matei-VISNIEC*articleID_13031-articles_details.html, accesat pe 20.01.2014.

Popovici, Iulia, interviu cu Matei Vișniec: „România nu se poate plânge de o criză teatrală”, în *Ziua* (nr. 344/10 decembrie, 2002), p. 10.

Ungureanu, Cornel, Mihai, interviu cu Matei Vișniec: „Poezia mea s-a topit în teatru”, disponibil pe <http://atelier.liternet.ro/articol/2334/Cornel-Mihai-Ungureanu-Matei-Visniec/Matei-Visniec-Poezia-mea-s-a-topit-in-teatru.html>, accesat pe 16.02.2015.

II. Bibliografie critică și teoretică selectivă

Apollinaire, Guillaume, *Scrieri alese*, trad. Tașcu Gheorghiu, Editura Univers, București, 1971.

Ariès, Phillipe, *L'Homme devant la mort*, Seuil, 1977, apud Irina Petraș, *Știința morții*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1995, p.19.

Artaud, Antonin, *Teatrul și dublul său*, în românește de Voichița Sasu și Diana Tihu-Suciu, Editura Echinoc, Cluj-Napoca, 1997.

Audi, Robert, *The Cambridge Dictionary of Philosophy*, Second Edition, Cambridge University Press, 1999.

- Bahtin, Mihail, *François Rabelais și cultura populară în Evul Mediu și Renaștere*, Editura Univers, București, 1974.
- Baldick, Chris, *The Oxford Dictionary of Literary Terms*, Oxford University Press, 2008.
- Balotă, Nicolae, *Lupta cu absurdul*, Editura Univers, 1971.
- Balotă, Nicolae, *Urmuz*, Editura Dacia, Cluj, 1970.
- Banu, George, *Teatrul memoriei. Eseu*, Editura Univers, București, 1993.
- Banu, George, *Reformele teatrului în secolul reînnoirii*, Editura Nemira, București, 2011.
- Beaumont, Keith, „Jarry and the Modern Theatre, *Ubu Roi*” în Bert Cardullo and Robert Knopf (ed.) *Theatre of the Avant-Garde, 1890-1950. A Critical Anthology*, Yale University Press, 2001.
- Beckett, Samuel, *Așteptându-l pe Godot. Eleutheria. Sfârșitul jocului*, traducere din limba franceză de Gellu Naum și Irina Mavrodin, Curtea Veche, București, 2007.
- Beguın, Albert, *Sufletul romantic și visul. Eseu despre romantismul german*, Editura Univers, București, 1998.
- Bennet, Michael Y., *Reassessing the Theatre of the Absurd. Camus, Beckett, Ionesco, Genet and Pinter*, Palgrave, 2011.
- Bernstein, Elvin, „Introducere”, în Eugen Ionescu, *Teatru*, vol.I, Editura pentru Literatură Universală, București, 1968.
- Bert Cardullo and Robert Knopf (ed.) *Theatre of the Avant-Garde, 1890-1950. A Critical Anthology*, Yale University Press, 2001.
- Bolea, Ștefan, *Existențialismul astăzi*, Editura Herg Benet, 2012.
- Brater, Enoch; Cohn, Ruby (Editors), *Around the Absurd: Essays on Modern and Postmodern Drama*, The University of Michigan Press, 1991.
- Brecht, Bertolt, *Scrieri despre teatru*, traducere Corina Jiva, Editura Univers, București, 1977.
- Brook, Peter, *Spațiul gol*, traducere Marian Popescu, Editura Unitext, București, 1999.
- Byrom, Thomas, *Nonsense and Wonder. The Poems and Cartoons of Edward Lear*, New York, E.P. Dutton, p.2, apud Wim Tigges, *An Anatomy of Literary Nonsense*, Rodopi, Amsterdam, 1988.
- Camus, Albert, *Carnete*, Editura RAO, București, 2002.
- Camus, Albert, *Fața și reversul. Nunta. Mitul lui Sisif. Omul revoltat. Vara*, Editura Rao, 2011.

- Camus, Albert, *Fața și reversul. Nunta.Mitul lui Sisif. Omul revoltat*, Vara, Editura RAO, 1994.
- Camus, Albert, *Muștele. Cu ușile închise. Morți fără îngropăciune.Diavolul și bunul Dumnezeu. Sechestrații din Altona*,traducere din limba franceză de Nicolae Minei și Any Florea, Mihai Sora, Margareta Bărbuță, George Vraca și Anca Gonțescu, Editura Rao, 1998.
- Camus, Albert, *Străinul*, ebook.
- Caroll, Lewis, *Peripețiile Alisei în țara minunilor*, Editura Ion Creangă, București, 1976.
- Călinescu, Matei, *Eugène Ionesco: teme identitare și existențiale*, Editura Junimea, Iași, 2006.
- Cărtărescu, Mircea. *Postmodernismul românesc*, Editura Humanitas, București, 1999.
- Childs, Peter; Fowler, Roger, *The Routledge Dictionary of Literary Terms*, Routledge, Taylor & Francis Group, London and New York, 2006.
- Cioran, Emil, *Pe culmile disperării*, Editura Humanitas, București, 1990, p. 15.
- Cornwell, Neil, *The Absurd in Literature*, Kindle Edition.
- Cox, Gary. *How to Be an Existentialist or How to Get Real, Get a Grip and Stop Making Excuses*, Continuum, London, New York, 2009.
- Crăciun, Gheorghe, *Viciile lumii postmoderne*, Editura Tracus Arte, București, 2011.
- Cristea, Mircea, *Condiția umană în teatrul absurdului*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1997.
- Cubleșan, Constantin, *Urmuz în conștiința criticii*, Editura Cartea Românească, București, 2014.
- Cuddon, J., A., *A Dictionary of Literary Terms and Literary Theory*, Fifth Edition, revised by M.A.R. Habib. Wiley-Blackwell, 2015.
- Dale, Alan, *Comedy is a man in trouble. Slapstick in American Movie*. University of Minnesota Press, 1960.
- Danto, C., Arthur, *Sartre*, Glasgow,Fontana/ Collins, 1975.
- Derrida, Jacques, *Scriitura și diferența*, traducere de Bogdan Ghiu și Dumitru Țepeneag, prefață de Radu Toma, Editura Univers, București, 1998.
- Domenach, Jean-Marie, *Întoarcerea tragicului*, traducere din limba franceză de Alexandru Baci, cuvânt înainte de George Banu, Editura Meridiane, București, 1995.
- Dominte, Carmen, *Absurdul ca aventură existențială în modernism și postmodernism.Tipologia personajului absurd*, Editura Ars Docendi, București, 2014.

- Dugneanu, Paul, *Suprarealismul poetic românesc*, Editura Muzeul Literaturii Române, București, 2005.
- Durosselle, Jean-Baptiste; Kaspi, Andre, *Istoria relațiilor internaționale, 1948 - până în zilele noastre*, vol. II, traducere de Anca Airinei, București, Editura Științelor Sociale și Politice, 2006
- Eliade, Mircea, *Mituri, vise și mistere*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998.
- Esslin, Martin, *Teatrul Absurdului*, versiune în limba română de Alina Nelega, Editura Unitext, 2009.
- Esslin, Martin, „The Theatre of the Absurd”, în *The Tulane Drama Review*, vol. 4, n. 4, 1960, pp. 3-15.
- Esslin, Martin, *The Theatre of the Absurd*, revised and enlarged edition, Harmondsworth, Middlesex, England, Penguin, 1968.
- Freud, Sigmund, *Opere esențiale, vol 10. Eseuri de psihanaliză aplicată*, Editura Trei, 2010.
- Freud, Sigmund, *Opere esențiale, vol.1. Introducere în psihanaliză*. Editura Trei, 2009.
- Freud, Sigmund. *Dincolo de principiul plăcerii*, Editura Jurnalul Literar, 1992.
- Freud, Sigmund. *Opere esențiale.vol. 6. Inhibiție, simptom, angoasă*. Editura Trei, 2009.
- Freud, Sigmund. *Opere esențiale.vol. 9. Studii despre societate și religie*. Editura Trei, 2009.
- Gavins, Joanna, *Reading the Absurd*, Edinburgh University Press Ltd, 2013, epub.
- Ghișe, Dumitru, *Existențialismul francez și problemele eticii*, Editura Științifică, București, 1967.
- Ghițulescu, Mircea, *Istoria literaturii române. Dramaturgia*, ediția a II-a, Editura Tracus Arte, București, 2008.
- Gilbert, K. E.; Kuhn, H., *Istoria esteticii*, prefață de Titus Mocanu, Editura Meridiane, 1972.
- Grotowski, Jerzy, *Spre un teatrul sărac*, Editura Unitext, București, 1998.
- Heidegger, Martin, *Ființa și timp*, Editura Jurnalul Literar, București, 1997.
- Hinchliffe, Arnold, P., *The Absurd*, Methuen and Co Ltd, 1977.
- Hocke, Gustave, Rene, *Manierismul în literatură*, prefață de Nicolae Balotă, ediția a II-a, Editura Univers, 1998.
- Innes, Christopher, *Avant Garde Theatre 1892-1992*, Routledge, 1993.

Ionesco, Eugène, *Cântăreața cheală. Lecția. Scaunele. Regele moare*, Editura Humanitas, 2010.

Ionesco, Eugène, *Note și contranote*, traducere și cuvânt introductiv de Ion Pop, București, Humanitas, 1992.

Ionescu, Eugen, *Teatru*, vol. I, Editura pentru literatură universală, București, 1968.

Jarry, Alfred, *Ubu*, în românește de Romulus Vulpescu, prefață de Romul Munteanu, Editura pentru Literatură Universală, București, 1969.

Judaken, J., Bernasconi, R., *Situating Existentialism. Key Text in Context*, Columbia Univ. Press, 2012.

Jung, Carl, Gustav, *Puterea sufletului. Antologie. Prima parte. Psihologia analitică. Temeiuri*, Editura Anima, București, 1994.

Kant, Immanuel, *Critica facultății de judecare*, Editura Trei, 1995.

Kauffman, Walter, *Existentialism from Dostoevsky to Sartre*, Edited, with an introduction, prefaces, and new translations by Walter Kauffman, Meridian Books, Inc., 1956.

Kott, Jan, *Shakespeare, contemporanul nostru*, Editura pentru literatură universală, 1969.

Larthomas, Pierre, *Le langage dramatique*, Armand Colin, Paris, 1972.

Law, Johnatan, *The Methuen Drama Dictionary of the Theatre*, A&C Black, 2013.

Lyon, David, *Postmodernitatea*, traducere de Luana Schidu, Editura Du Style, București, 1998.

Manolescu, Nicolae, *Istoria literaturii române. 5 secole de literatură*, Paralela 45, Pitești, 2008.

Munteanu, Romul, *Farsa tragică. O poetică comparată a teatrului absurdului*, Editura Pro Humanitate, 1997.

Nietzsche, Friedrich. *Voința de putere*, traducere de Claudiu Baci, Editura Aion, 1999.

Oring, Elliott, *Engaging Humor*, cap. II, „The Senses of Absurd Humor”, pp.13-26, University of Illinois, 2003.

Oțoiu, Adrian, *Trafic de frontieră. Proza generației '80*, Editura Paralela 45, Pitești, 2000.

Pandolfi, Vito, *Istoria teatrului universal*, Editura Meridiane, București, 1971.

Pavis, Patrice, *Theatre at the crossroads of culture*, Routledge, London, 1992.

Petraș, Irina, *Știința morții*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1995.

- Petreu, Marta, *Ionescu în țara tatălui*, Editura Polirom, 2012, e-book.
- Popa, Constantin, *Teatrul absurdului – între revelație filozofică și necesitate estetică*, Editura Junimea, Iași, 2005.
- Pruner, Michel, *Les théâtres de l'absurde*, Paris, Nathan, 2003.
- Rabelais, Francois, *Viața nemaipomenită a marelui Gargantua, tatăl lui Pantagruel și uimitoarea viață a lui Pantagruel - feciorul uriașului Gargantua*, ediția a II-a, Ed. Ion Creangă, București, 1968.
- Rachilde, „Alfred Jarry sau supramasculul literelor”, în Alfred Jarry, *Ubu*, în românește de Romulus Vulpescu, prefață de Romul Munteanu, Editura pentru Literatură Universală, București, 1969.
- Reynolds, Jack, *Understanding Existentialism*, Routledge, Taylor and Francis Group, 2014.
- Riedesser, Peter, Fischer, Gottfried. *Tratat de psihotraumatologie*, Ediția a II-a revizuită și adăugită, Editura Trei, București, 2007.
- Rupert, Franz, *Traumă, atașament, constelații familiale*, Editura Trei, București, 2012.
- Rusu, Ana Maria, *Spații literar-teatrale*, Editura Artes, Iași, 2006.
- Sagi, Avi, *Albert Camus and the Philosophy of the Absurd*, Trans. Balya Stein. Amsterdam: Rodopi, 2002.
- Saiu, Octavian, *Beckett pur și simplu.I*, Editura Paideia, București, 2009.
- Saiu, Octavian, *Posteritatea absurdului*, Editura Paideia, București, 2012.
- Sartre, Jean, Paul, *Ființa și neantul: eseu de ontologie fenomenologică*, trad. de Adriana Neacșu, Paralela 45, Pitești, 2004.
- Sartre, Jean, Paul, *Greața*, prefață de Irina Mavrodin, traducere de Alexandru George, Editura Univers, București, 1990.
- Schopenhauer, Arthur, *Lumea ca voință și reprezentare*. Vol.II, Editura Humanitas, 2012.
- Segal, Erich, *The Death of Comedy*, Harvard University Press, 2001.
- Smith, Imogen, Sara, *Buster Keaton: The persistence of comedy*, Gambit Publishing, 2008.
- Styan, J.L., *Modern drama in theory and practice*, vol. 2, Cambridge University Press, 1981.
- Swift, Jonathan, *Călătoriile lui Gulliver; Povestea unui poloboc și alte satire*, Editura Univers, București, 1985.

The Oxford Companion to Philosophy, edited by Ted Honderich, Oxford University Press, 1995.

The Penguin Dictionary of Philosophy, edited by Thomas Mautner, Penguin Books, 1997.

Tigges, Wim, *An Anathomy of Literary Nonsense*, Rodopi, Amsterdam, 1988.

Tița, Victor, *Existențialismul - Repere pentru învingători*, Editura Hoffman, 2012.

Tratat de reziliență asistată, sub coordonarea lui Șerban Ionescu, Editura Trei, București, 2013.

Tynan, Kenneth, „Ionesco: om al destinului?”, în Eugène Ionesco, *Note și contranote*, traducere și cuvânt introductiv de Ion Pop, București, Humanitas, 1992.

Ubersfeld, Anne, *Termeni cheie ai analizei teatrului*, Institutul European, București, 1999.

Urmuz, *Pagini bizare/Weird Pages*, Editura Cartea Românească, 1985.

Vitner, Ion, *Albert Camus sau tragicul exilului*, Editura pentru literatură universală, București, 1968.

Zamfirescu, Vasile Dem., *Filosofia inconștientului*, Ediția a treia, definitivă, Editura Trei, 2009.

Zamfirescu, Vasile Dem., *Introducere în analiza freudiană și postfreudiană*, Curs universitar, Editura Trei, 2003.

Publicistică

Panțel, Gabriela, „Cehov, dramaturgul anului, dramaturgul tuturor timpurilor” în *Revista Transilvania*, 2004, nr.12.

Surse web

- Adrian G. Romilă, „Universul mecanic al lui Urmuz”, articol disponibil pe <http://literaturadeazi.ro/content/universul-mecanic-al-lui-urmuz>; accesat pe 21.06.2015.

- Bagdasar, Nicolae, *Pagini inedite. Existențialismul (IV). Jean Paul Sartre*, selecție publicată de Revista de Filosofie, disponibil pe [http://www.institutuldefilosofie.ro/e107_files/downloads/Revista%20de%20filosofie/2014/NICOLAE%20BAGDASAR,%20Existentialismul%20\(IV\)%20-%20Jean-Paul%20Sartre.pdf](http://www.institutuldefilosofie.ro/e107_files/downloads/Revista%20de%20filosofie/2014/NICOLAE%20BAGDASAR,%20Existentialismul%20(IV)%20-%20Jean-Paul%20Sartre.pdf), accesat pe 10.04.2015

- Bermel, Albert, „Apollinaire's Male Heroine” în *Twentieth Century Literature*, Vol. 20, No. 3 (Jul., 1974), pp. 172-182, disponibil pe

http://www.jstor.org/stable/440516?seq=1#page_scan_tab_contents, accesat pe 23.04.2015.

- Dreyfus, Alain, „Présence des morts. VELIBOR COLIC, Chronique des oubliés”. Traduit du serbo-croate par Mireille Robin, pe http://www.liberation.fr/livres/1996/03/21/presence-des-morts-velibor-colic-chronique-des-oublies-traduit-du-serbo-croate-par-mireille-robin-le_165218, accesat pe 12.12.2014.

- Ede, Lisa, Susan, *The Nonsense Literature of Edward Lear and Lewis Carroll*, The Ohio State University, 1975, p. 5-6, teză de doctorat nepublicată, disponibilă pe <https://www.scribd.com/doc/70394898/The-Nonsense-Literature-of-Edward-Lear-and-Lewis-Carroll-Ede-Lisa-Susan>, accesat pe 10.04.2015.

- Edward Lear, *Limericks, adică Limerick-uri de Edward Lear*, Tălmăcite de Gabriela Rusu, Monica, Ed. Liternet 2010, pdf. disponibil pe <http://editura.liternet.ro/carte/271/Edward-Lear/Limericks-adica-limerick-uri.html>, accesat pe 5.01.2015.

- Farrag, Hebah H. „Engendering Forced Migration: Victimization, Masculinity and the Forgotten Voice”, disponibil în format pdf pe adresa <https://www.google.ro/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CB8QFjAA&url=http%3A%2F%2Frepository.forcedmigration.org%2Fpdf%2F%3Fpid%3Dfmo%3A4908&ei=3PamVMeDHMP4UrOihMAL&usg=AFQjCNGOyerm5-dG1hix6JO3AVHUagNiBA&sig2=yOdHsQJPYAqxIlrrH1KLIQ&bvm=bv.82001339.d.bGQ&cad=rjt>, accesat pe 15.12.2014.

- Graver, L.; Federman, R., *Samuel Beckett: The Critical Heritage*, Edited by L. Graver and R. Federman, Routledge, London and New York, 1999, ediție electronică pe adresa https://www.academia.edu/5191322/L._Graver_R._Federman_-_Samuel_Beckett_The_Critical_Heritage, accesat pe 20.05.2015.

- Haight, M.,R., „Nonsense” în *British Journal of Aesthetics* 11 (3):247-256 (1971), disponibil pe <http://philpapers.org/rec/HAIN>, accesat pe 11.01.2015.

- Harpham, Geoffrey, „The Grotesque: First principles”, în *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, Vol. 34, No. 4 (Summer, 1976), pp. 461-468, disponibil pe <http://www.jstor.org/discover/10.2307/430580?uid=2&uid=2134&uid=3&uid=2483457867&uid=3738920&uid=60&uid=2&uid=70&uid=3&uid=2483457857&uid=63&uid=60&sid=21104594654867>, accesat pe 5 septembrie 2014

- Hyman, Erin, Williams, „Attentats and Symbolist Spectacle”, în *The Comparatist* 29 (2005): 101-122, p.117, disponibil pe https://muse.jhu.edu/journals/the_comparatist/v029/29.1hyman.pdf, accesat pe 12.01.2015.

- Lemarchand, Jacques, „«En attendant Godot» de Samuel Beckett. Au Théâtre du Babylone” în *Le Figaro littéraire*, 17 ianuarie, 1953, disponibil pe adresa <http://jacques-lemarchand.blogspot.ro/2010/09/quelques-articles-de-jacques-lemarchand.html>, accesat pe 18.04.2015.

- Michael Holquist, „What is a Boojum? Nonsense and modernism” p.106, în *Yale French Studies* No. 96, 50 Years of Yale French Studies: A Commemorative Anthology. Part 1: 1948-1979 (1999), pp. 100-117, disponibil pe http://www.jstor.org/stable/3040720?&seq=2#page_scan_tab_contents, accesat pe 5.01.2015.

- *Psychological Consequences of War Trauma and Postwar Social Stressors in Women in Bosnia and Herzegovina*, pe adresa <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2080525/>, accesat pe 23.01.2014.
- Rotilă, Viorel, *Tragicul în filosofia existențialistă franceză*, disponibil pe http://www.academia.edu/11306904/TRAGICUL_%C3%8EN_FILOZOFIA_EXISTEN%C5%A2IALIST%C4, accesat pe 28.01.2015.
- Rusiechi, Cristina, „Monique Borie: analogia sau abolirea limitelor” interviu publicat de revista „Cultura”, nr. 6/2004, disponibil pe <http://atelier.liternet.ro/articol/2126/Cristina-Rusiecki-Monique-Borie/Monique-Borie-Analogia-sau-abolirea-limitelor.html> accesat pe 15.01.2015.
- Sartre, Jean, Paul, *What is literature?* Translated from French by Bernard Frechtman, Philosophical Library, disponibil în format pdf pe <http://www.english.ufl.edu/mrg/readings/Sartre,%20What%20Is%20Literature.PDF>, accesat pe 23.04.2015.
- Sartre, Jean., Paul, *Existențialismul este un umanism* pe <https://paideiacab.files.wordpress.com/2013/05/sartre-jean-paul-existentialismul-este-un-umanism.pdf>
- Shestov, Lev, *Kierkegaard and the Existential Philosophy*, translated from Russian by Elinor Hewitt, Ohio University Press, 1969, format pdf disponibil pe http://www.angelfire.com/nb/shestov/sk/sk_0.html
- Shobeiri, Ashkan, *Mersault, An Absurd Happy Man* în „Australian Journal of Basic and Applied Sciences”, 7(2): 838-845, 2013 ISSN 1991 8178 disponibil pe http://www.academia.edu/7288805/Meursault_an_Absurd_Happy_Man, accesat pe 20.04.2015
- Strachey, Edmund, „Nonsense as a Fine Art”, Fifth Series, Volume LXIV, Oct-Nov-Dec 1888, pp. 515-531 (reprints from Quarterly Review, 167, 1888, pp. 335-65), disponibil pe <http://www.nonsenselit.org/Lear/pdf/nonsense.pdf>, p.515, accesat pe 2.01.2015.
- Visscher, Pierre de; Neculau, Adrian. *Dinamica grupurilor. Texte de bază*. Editura Polirom, 2001, p. 215, disponibilă în format pdf pe http://alingavreliuc.files.wordpress.com/2010/10/adrian-necualu-ed-dinamica_grupurilor.pdf, accesat pe 20.12.2014.
- *What is trauma?* în http://www.sagepub.com/upm-data/11559_Chapter_1.pdf, accesat pe 24.01.2014.

III. Bibliografia exegezei vișnieciene

a. monografii

- Crețu, Bogdan, *Matei Vișniec: un optzecist atipic*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2005.
- Gangevici, Olga, *Matéi Visniec – parole et image*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2012.
- Lungeanu, Mihai, *Personajul virtual sau calea către al V-lea punct cardinal la Matei Vișniec*, Editura Cartex, 2010.

- Magiaru, Daniela, *Mirajul cuvintelor calde*, Editura Institutul Cultural Român, București, 2010.
- Munteanu, Nicoleta, *Poetica teatrului modern: Luigi Pirandello și Matei Vișniec*, Editura Institutul European, Iași, 2011.
- Sînescu, Roxana-Maria. *Situații, forme și tehnici ale dialogului în teatrul lui Matei Vișniec*, Iași, Editura TipoMoldova, 2008.

b. teze de doctorat

- Jighirgiu, Octavian, *Matei Vișniec sau Problematika omului contemporan (Ipostaze scenice)*, teză de doctorat (nepublicată), Universitatea de „Arte George Enescu” din Iași, Facultatea de Compoziție, Muzicologie, Pedagogie muzicală și Teatru, Departamentul Teatru, Iași, 2008.
- Tomescu, Mariana – Simona, *Reprezentări ale morții în teatrul lui Matei Vișniec*, teză de doctorat (nepublicată), Universitatea din București, Facultatea de Limbi și Literaturi Străine, Școala Doctorală de Studii Literare și Culturale, București, 2012.

c. prefete, postfete, studii și articole

- Apostoleanu, Corina-Mihaela, „Realitatea și supra-realitatea în contrapunct. Tehnici narative în proza lui Matei Vișniec”, în volumul *Literatura, teatrul și filmul. În onoarea dramaturgului Matei Vișniec*, volum coordonat de Marina Cap-Bun și Florentina Nicolae, Ovidius University Press, Constanța, 2015, pp.145-158.
- Banu, Georges, „Matei Visniec ou de la decomposition”, prefața piesei *Théâtre décomposé ou L’homme-poubelle*, L’Harmattan, 1996.
- Băicuș, Iulian „Matei Vișniec îl rescrie pe Beckett”, în *Teatrul azi*, 1996, nr. 10-12.
- Berechet, Lăcrămioara, „Călătorul prin ploaie – Exercițiu hermeneutic”, în volumul *Literatura, teatrul și filmul. În onoarea dramaturgului Matei Vișniec*, volum coordonat de Marina Cap-Bun și Florentina Nicolae, Ovidius University Press, Constanța, 2015 , pp.137-144.
- Buduca, Ioan, „Matei Vișniec”, în *Ziua*, 9 octombrie 2007, p. 16.
- Buzatu, Alina, „Teatru lui Matei Vișniec: locurile experimentului. Studiu de caz: *Mansardă la Paris cu vedere spre moarte*”, în volumul *Literatura, teatrul și filmul. În onoarea dramaturgului Matei Vișniec*, volum coordonat de Marina Cap-Bun și Florentina Nicolae, Ovidius University Press, Constanța, 2015, pp.165-168.

- Cap-Bun, Marina, „Dilemele omului-pubelă. Câteva însemnări pe marginea teatrului lui Matei Vișniec”, în volumul *Literatura, teatrul și filmul. În onoarea dramaturgului Matei Vișniec*, volum coordonat de Marina Cap-Bun și Florentina Nicolae, Ovidius University Press, Constanța, 2015, pp.17-26.
- Caragiu, Florin, „Matei Vișniec – sau despre empatia care face dreptate”, în *Viața Românească*, nr. 7-8/2010, pp. 53-55.
- Ciodaru-Courriol, Florica, „Vișniec: *Sous le déploiement ludique-le tragique humain*”, în volumul *Literatura, teatrul și filmul. În onoarea dramaturgului Matei Vișniec*, volum coordonat de Marina Cap-Bun și Florentina Nicolae, Ovidius University Press, Constanța, 2015, pp.97-102.
- Ciubotaru, Adrian, „Mașinăria Vișniec”, în *Contrafort*, nr. 11 (97)/noiembrie, 2002, p. 8.
- Corbu, Daniel, „Matei Vișniec. Mitologia măștii și dimensiunea tragică a ființei”, în *Dacia literară*, nr. 84(3)/2009.
- Diaconu, Mircea A., „Matei Vișniec, funcționar al destinului”, în *Contrafort* nr.12[122]/decembrie 2004, p. 9.
- Diaconu, Mircea A., „Teatrul interogativ”, în *România literară*, nr. 39/29 septembrie 2006, p. 6.
- Doga, Mirela Mihaela, „Experiențe traumatice în dramaturgia lui Vișniec. Studiu de caz. *Femeia ca un câmp de luptă sau despre sexul femeii-câmp de luptă în războiul din Bosnia*”, în volumul *Literatura, teatrul și filmul. În onoarea dramaturgului Matei Vișniec*, volum coordonat de Marina Cap-Bun și Florentina Nicolae, Ovidius University Press, Constanța, 2015, pp.183-196.
- Doga, Mirela Mihaela, „*Hotel Europa complet: moarte și traumă*”, în *Studii de literatură și critică literară*, coordonator Paul Dugneanu, Editura Universitară, 2013, pp.48-64.
- Doga, Mirela Mihaela, „Tirania lumii mecanice în dramaturgia lui Matei Vișniec”, în *Caiete Critice*, nr.5 (331) 2015, pp.42-52.
- Duțu, Olga, „*Omul din care a fost extras răul*”, în vol.cit., pp.159-164.
- Enache, Iulian, „*Mansardă la Paris cu vedere spre...Constanța și Avignon*”, în volumul *Literatura, teatrul și filmul. În onoarea dramaturgului Matei Vișniec*, volum coordonat de Marina Cap-Bun și Florentina Nicolae, Ovidius University Press, Constanța, 2015, pp.127-136.

- França de Vilhena, Deolinda Catarina, „Matéi Visniec: um romeno seduz a Bahia”, în volumul *Literatura, teatrul și filmul. În onoarea dramaturgului Matei Vișniec*, volum coordonat de Marina Cap-Bun și Florentina Nicolae, Ovidius University Press, Constanța, 2015, pp.103-116.
- Gancevici, Olga, „Hypostases de l'(in)hospitalité chez Matéi Visniec”, în A.Montandon (ed.), *L'hospitalité au théâtre*, Presses Universitaires Blaise Pascal, Clermont-Ferrand, 2004, pp.337-346.
- Gancevici, Olga, „Matéi Visniec au début du XX^e siècle: un théâtre poétique et expérimental”, în *Annales Universitatis Apulensis, Studia Philologia*. I-1, 2009, pp.320-328.
- Ghițulescu, Mircea, „Marele complot”, prefață la Matei Vișniec, *Păianjenul în rană*, Editura Cartea Românească, 2007.
- Ghițulescu, Mircea, „Un autor vizionar și halucinant”, prefață la volumul Matei Vișniec, *Omul cu o singură aripă*, Editura Paralela 45, 2006.
- Jighirgiu, Octavian, „Teatru recompus: de la poetic la metafizic în dramaturgia lui Matei Vișniec”, *Artes*, Iași, 2013.
- Komporaly, Jozefína, „Staging History: Memory and Representation in the Theatre of Matéi Visniec and András Visky”, în volumul *Literatura, teatrul și filmul. În onoarea dramaturgului Matei Vișniec*, volum coordonat de Marina Cap-Bun și Florentina Nicolae, Ovidius University Press, Constanța, 2015, pp.117-126.
- Lecossois, Hélène, „Samuel Beckett, Mátei Visniec: from one *Godot* to the last”, în R. Eduardo; H. Carvalho (eds.), *Plural Beckett Pluriel*, Faculdade de Letras da Universidade de Porto, Oporto, 2008, pp.93-103.
- Losseroy, Gilles, „Matei Vișniec sau experiența vampirică”, în Matei Vișniec, *Omul-pubelă sau Teatru descompus*, Editura Cartea Românească, ediția a II-a revăzută, București, 2006.
- Magiaru, Daniela, „La dramaturgie de Matei Visniec: définition, limites, frontières”, în *Alternatives Théâtrales*, 2010, pp.106-107.
- Miñano Martínez, Evelio, „Matei Visniec: aproximación a uno universo dramático a través de sus animales”, în volumul *Literatura, teatrul și filmul. În onoarea dramaturgului Matei Vișniec*, volum coordonat de Marina Cap-Bun și Florentina Nicolae, Ovidius University Press, Constanța, 2015, pp.63-78.
- Minciu, Simona-Nicoleta, „Despre sexul femeii: germe interpretativi”, în volumul *Literatura, teatrul și filmul. În onoarea dramaturgului Matei Vișniec*, volum

coordonat de Marina Cap-Bun și Florentina Nicolae, Ovidius University Press, Constanța, 2015, pp.197-212.

- Monah, Dana, „Faire du théâtre pur ne pas mourir: une *Cantatrice chauve* des prisons communistes”, în volumul *Literatura, teatrul și filmul. În onoarea dramaturgului Matei Vișniec*, volum coordonat de Marina Cap-Bun și Florentina Nicolae, Ovidius University Press, Constanța, 2015, pp.89-96.

- Nedelcu-Patureau, Mirela, *Pur și simplu un dramaturg*, postfață la volumul *Mansardă la Paris cu vedere spre moarte* de Matei Vișniec, ediția a II-a, Editura Paralela 45, Pitești, 2006.

- Nelega, Alina „Despre Matei Visniec, Saviana Stănescu, Radu Macrinici...”, în *Observator cultural*, nr. 57/ martie 2001.

- Palasca, Simona, „Poetica elementului acvatic în teatrul lui Matei Vișniec”, în volumul *Literatura, teatrul și filmul. În onoarea dramaturgului Matei Vișniec*, volum coordonat de Marina Cap-Bun și Florentina Nicolae, Ovidius University Press, Constanța, 2015 , pp.169-176.

- Patkó, Éva, „Matei Visniec: Visszatérés az abszurdhoz”, în *Symbolon*, nr. 18/2010.

- Plassard, Didier, „Theatraliser l’inhumain: dramaturgie verbale et dramaturgie visuelle chez Matei Visniec” în volumul *Literatura, teatrul și filmul. În onoarea dramaturgului Matei Vișniec*, volum coordonat de Marina Cap-Bun și Florentina Nicolae, Ovidius University Press, Constanța, 2015, pp.27-34.

- Pleșea, Maria Monalisa, „Spațiul așteptării la Matei Vișniec”, în volumul *Literatura, teatrul și filmul. În onoarea dramaturgului Matei Vișniec*, volum coordonat de Marina Cap-Bun și Florentina Nicolae, Ovidius University Press, Constanța, 2015, pp.177.

- Silvestru, Valentin, „Călătoria fantastică prin ploaie a lui Matei Vișniec în Țara lui Gufi, împreună cu misteriosul Madox, osânditul Artur și Spectatorul condamnat la moarte” în Matei Vișniec, *Groapa din tavan*, Editura Cartea Românească, 2007.

- Tamaș, Cristina, „Matei Vișniec, teatru scurt sau cum conviețuiește autorul cu personajele sale”, în volumul *Literatura, teatrul și filmul. În onoarea dramaturgului Matei Vișniec*, volum coordonat de Marina Cap-Bun și Florentina Nicolae, Ovidius University Press, Constanța, 2015, pp.35-42.

- Tamaș, Cristina, *Discursul politic în teatrul lui Matei Vișniec*, Revista *DRAMA*, nr 1-2/2007, pp.119-125.

- Trifan, Enache, Dana, „Recompunerea teatrului descompus”, în volumul *Literatura, teatrul și filmul. În onoarea dramaturgului Matei Vișniec*, volum coordonat de Marina Cap-Bun și Florentina Nicolae, Ovidius University Press, Constanța, 2015, pp.213-220.

- Zaragoza, Georges, „Espaces de jeu, jeux sur l'espace dans *De la sensation d'élasticité lorsqu'on marche sur des cadavres*”, în volumul *Literatura, teatrul și filmul. În onoarea dramaturgului Matei Vișniec*, volum coordonat de Marina Cap-Bun și Florentina Nicolae, Ovidius University Press, Constanța, 2015, pp.43-54.

- "Die Taschen voll Brot" (Buzunarul cu pâine), anunț disponibil pe <http://www.hermestheater.de/2001/09/die-taschen-voll-brot/>, accesat pe 18.06.2014.

- Burkhardt, Otto Paul, *Occident Express - mit Matéi Visniec bietet das Rumänische Nationaltheater groteske Einblicke; Vom Glück des Obersts, einen Zug zu berühren*, 16.07.2009, cronică disponibilă pe http://www.nachtkritik.de/index.php?option=com_content&view=article&id=3078:occident-express-mit-matei-visniec-bietet-das-rumaenische-nationaltheater-groteske-einblicke&catid=361&Itemid=60, accesat pe 21.05.2015.

- Chivu, Marius. *Limbaș și moarte*, în http://www.romlit.ro/limbaj_i_moarte, accesat pe 22.01. 2014.

- Crețu, Bogdan, „Situația limită în dramaturgia lui Matei Vișniec”, în *Convorbiri literare*, nr. 10/octombrie 2003, disponibil pe <http://convorbiri-literare.dntis.ro/BCRETUoct3.html>, accesat pe 2.02.2015.

- Diaconu, A. Mircea. *În căutarea ființei*, în http://www.romlit.ro/n_cutarea_fiinei, accesat pe 14.01.2015.

- Iorgulescu, Mircea, „Vedeniile lui Matei Vișniec”, în *Revista 22*, 8.04.2002, disponibil pe <http://www.revista22.ro/vedeniile-lui-matei-visniec-64.html>, accesat pe 14.03.2015.

- Magiaru, Daniela. „Dramaturgul ludens”, 1.12.2008, pe http://www.aurora-magazin.at/medien_kultur/rumtheat_magiaru_rum_frm.htm accesat pe 3 decembrie 2014

- Păunescu, Viorel, Ștefan. *Dramele războiului în opera lui Matei Vișniec (II)*, în „Cronica. Revistă de cultură”, nr. 5-6, mai-iunie 2013, ediție online: http://revistacronica.files.wordpress.com/2013/06/cronica_05_2013.pdf, p. 4, accesat 1.11.2014.

- Roman, Aurélia, „Matéi Visniec: Drame de la femme victime, ou Comment la douleur se fait art”, în *Nouvelles Études Francophones*, vol. 20, No.2 (Automne 2005), pp.185-203, Published by University of Nebraska Press, disponibil pe <http://www.jstor.org/discover/10.2307/25701924?uid=2483457867&uid=2&uid=60&uid=2134&uid=3&uid=70&uid=2483457857&purchase-type=both&accessType=none&sid=21104989470691&showMyJstorPss=false&seq=5&showAccess=false>, accesat pe 2.01.2015.

- Ștefănescu, Alex, „La o nouă lectură: Matei Vișniec (II)” în „România literară”, nr.46, 2003, disponibil pe http://www.romlit.ro/matei_vinieci_ii, accesat pe 20.02.2015.

- Ștefănescu, Alex., *Matei Vișniec, contemporanul nostru* pe adresa http://www.romlit.ro/matei_visniec_contemporanul_nostru, accesat pe 2.01.2015.
- Holban, Ioan. *Poezia și proza lui Matei Vișniec* în http://www.romlit.ro/poezia_i_proza_lui_matei_vinieci, accesat pe 15.01. 2014.